

MAHMUT ESAT BOZKURT HUKUK DEVRİMİ ve ÇAĞDAŞLAŞMA

Suna KILI

Türk Devrimi'nin en önemli aşamalarından biri olan Hukuk Devrimi'nin itici gücü Mustafa Kemal Atatürk ve Mahmut Esat Bozkurt'tur. Bu çalışmada Türk Devrimi'nin ulusal ve evrensel boyutlarına değinmek, siyaset bilimi ve çağdaşlaşma olgusu açılarından Devrim'in yerini belirlemek istiyorum. Böyle bir inceleme Hukuk Devrimi'nin ve Atatürk'ün ilerici kadrosunun seçkin bir üyesi olan Mahmut Esat Bozkurt'un bu Devrim içindeki yerini daha iyi belirleyecektir. Öncelikle çağdaşlaşma ve siyasal önderlik konularını irdelemek ve her ikisi arasındaki yakın ilişkiyi açıklamak ve bu bağlamda Hukuk Devrimi'nin özelliklerine değinmek istiyorum.

Çağdaşlaşma

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında hiçbir çağdaşlaşma çabasına girişmemiş bir ülke yaşama olanağını kaybetmiş demektir. Gerçekten çağdaşlaşmak her ülke için bir varolma konusu ve ülke halkı için de insan onuruna yaraşır bir düzeyde yaşama olanaklarına kavuşmaktır. Çağdaşlaşma süreci ise ancak bağımsızlığına kavuşmuş bir toplumda başlayabilir. Bu nedenle çağdaşlaşma olgusu bağımsızlaşma hareketleriyle doğrudan doğruya ilintilidir. Bağımsızlaşma özlemi ve bu doğrultudaki girişimler yüzyılımızın en belirgin özelliklerinden biridir. Bağımsızlaşma olgusunun önemli bir esin kaynağı ve örnek olayı Anadolu Türklerinin Batılı sömürgeci devletlere karşı verdiği ulusal bağımsızlık savaşı ve bu savaşla birlikte gerçekleştirdiği Türk Devrimi'dir. Nasıl Fransız Devrimi ulusçuluk duygusunun kıta Avrupa'sında, Balkanlar'da yayılmasına yolaçmış, Osmanlı imparatorluğu'nun egemenliği altındaki Balkanlı ulusları bağımsızlığa itmişse Türk Ulusal Bağımsızlık Savaşı, Türk Devrimi de kendinden sonraki sömürgecilikten kurtulma, bağımsız olma eylemlerinde etkili olmuştur.

Bağımsız olma Yirminci yüzyıl sömürge toplumlarının bir büyük tutkusu olarak başlamış, çağın belirgin özelliği, tanımlayıcı niteliği halinde yeni devletler yaratmıştır.

Fakat dünya gerçeği, bu yeni devletlere, bir devletin sınırının çizilmiş olmasının, bu sınırlar içinde benimsenen bir bayrağın dalgalanmasının bağımsızlık için yetmediğini, yetmeyeceğini çok kısa sürede göstermiştir. Dünya gerçeği, bu dünya gerçeği içinde hangi sistemde, hangi modelden olursa olsun güçlü devletlerin yeni sömürgecilik düzenlemeleriyle güçsüzleri sömürme olayını sürdüreceklerini, sürdürdüklerini kanıtlamıştır. Bu kanıtla, bağımsız olmanın yeni içeriğini belirlemiştir. Boyutları genişleyen bağımsızlık anlayışı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsız olabilmek, tam bağımsız olarak yaşayabilmek içinse çağdaş olmak gerekecektir. Çağımızın geri kalmış, geri bırakılmış, gelişmemiş, yoksul ama yoksulluktan kurtulma çaba ve amacındaki toplumların sorunu bağımsız olma çizgisinden çağdaş olma aşamasına dönüşmüştür. Bağımsızlık olgusunun asıl içeriğini, genişleyen tam bağımsızlık boyutunda tanımlamak gerekir. Fakat unutulmaması gereken bir önemli ön koşul da tam bağımsızlığa yönelebilenin ilk adımı siyasal bağımsızlıktır. Tarihin hiçbir döneminde hiçbir bağımlı ülkede egemen sömürgeci devletin kendi istenci ile bir toplumu bağımsızlığına kavuşturduğu görülmemiştir. İster geçmiş bir devlet, imparatorluk geleneği olan toplumların sonradan sömürge durumuna düşme, ister bir kabile yaşamından sömürge yönetimine girme biçiminde olsun sömürgeleikten kurtulmada ilk adımlar siyasal bağımsızlıkların tam bağımsızlığa, çağdaşlaşmaya yönelmesi ise uzun bir süreç içinde tüm toplumun siyasal, toplumsal, ekinsel, ekonomik içerikte değişmesiyle olanaklıdır.

Günümüzde uygulaması nasıl olursa olsun çağdaşlaşmak istemeyen hemen hiçbir ülke yoktur. Yeni kurulan devletlerin siyasal seçkinleri kendi ülkelerinin de çağdaş toplumun şu özelliklerine kavuşmasını isterler : dinamizm, değişme, sanayileşme, bağımsızlık, etkenlik, güçlülük ve ulusal birlik. Başka ülkelerin başarılarından yararlanarak, esinlenerek, eski toplumları değiştirmek, yenileştirmek özlemi dünyanın her köşesine yayılmış ve çağdaşlaşma devrimi başlamıştır. Atatürk, "uygarlığın bir fırtına gibi esen itişine karşı koymak boşunadır, değişmeyen, Ortaçağ, kanun, düşünce ve davranışlarını koruyan toplumlar ölüme veya tutsak olmaya yargılı (mahkum)dır." der.

Çağdaşlaşma olgusunun dayandığı temel inanç usçu ve bilimsel denetleme olarak tanımlanabilir. Çağdaşlaşma olgusu hem devletin ve hem de toplumun geniş çapta dinamikleşmesini öngörür. Çağdaşlaşma yalnızca sanayileşme değildir. Ayrıca toplumsal, psikolojik ve siyasal değişmeyi de içerir. Çağdaşlaşma temelde, üç ayrı açıdan incelenebilir : Sanayileşme olgusunu ön plana alarak, temel bir ekonomik hareket açısından; geleneksel davranışlarının ve kişisel bakış açılarının değişmesine yol açan toplumsal ve psikolojik değişmeler açısından; siyasal yapıda ve kurumlarda farklılaşmaya gidilmesini,

siyasal katılımın genişlemesini, ulusçuluğun yeşermesini, büyümesini sağlayan çeşitli değişimler açısından. Fakat gerçek bir çağdaşlaşma devrimi böyle bölümlere ayrılamaz, ayrılmamalıdır. Ekonomik, siyasal, toplumsal ve psikolojik değişimler içiçedir ve birbirini destekler ve güçlü kılar. Bu değişimler tamamlanırsa çağdaş bir toplum durumuna gelinilebilir. Ancak bütün bu değişimler içinde hükümetin çok önemli ve belki de en önemli bir işlevi vardır. Ülkede öyle siyasal kurumlar yaratılabilmesi, öyle bir siyasal düzen kurulabilmesidir ki hükümet toplumdaki gelen istekleri karşılayacak kadar esnek ve bu istekleri yerine getirecek kadar da güçlü olsun. Hükümet, siyasal alabilirliği (kapasite)nin genişlemesini ve etkinleşmesini siyasal yollar aracılığıyla bulur ve değişikliklerin gerçekleşmesini sağlar. Siyasal çağdaşlaşma, ekonomik büyüme, toplumsal ve psikolojik değişikliklerle ilintilidir. Çünkü, açıkçası, hükümetin istekleri karşılama alabilirliği ve siyasal sistemin etkinliği ekonomik ve ekinsel nedenlerden etkilenir.

Çağdaşlaşmak, çağdaş olmak devlet için, ulus için, kişi için bütünleyici bir kavramdır. Sorunun tek bir yönüne, siyasal, ekonomik, örgütsel, kurumsal, tinsel, eğitim ve benzer yönlerinden birine ağırlık vererek, bu öğeden gelen sorunları çözerek çağdaş olmak olanaksızdır. Kuşkusuz tüm sorunları bir anda, birlikte çözümenin de çaresi bulunmamıştır. Toplumsal, ulusal yarar doğrultusunda, öncelikler sıralaması içinde toplumsal koşulları da dikkate alarak bir uygulamaya girmek en ussal yöntemdir. Her gelişmemiş, çağdaşlaşma amacındaki ülke kendi koşullarına göre bir yöntem benimseyecek, onu uygulamaya çalışacaktır.

Çağdaşlaşma sadece bir devletin, bir ulusun tam bağımsızlığı için siyasa ; ekonomi, ekin, din, mezhep, budunsal yapı, yönetim, yönetime katılma, yasalar, töreler yönlerinden gelişmeye engel olan bağlardan, bağımsızlıklardan kurtulması değildir. Bununla birlikte ve bunun yanında o toplumdaki insanın çağdaşlaşması, özgürleşmesidir.

Çağdaşlaşma sadece alınan gelişmiş Batılı devletlerin siyasal kurumlarını, bu kurumlara işlerlik kazandıran yasalarını, parlamentoculuğunu, seçim yöntemlerini, devlet örgütünün tüm birimlerini aynen almak, kopya etmek değildir. Çağdaşlaşma sadece sanayileşerek, teknolojinin en son yeniliklerini, buluşlarını, tekniklerini kullanarak endüstri toplumu yaratmak, özdeksel alanda devleti, toplumu ve o toplum içindeki kişiyi dünya nimetlerinden yararlandırmak da değildir.

Çağdaşlaşma bunlarla birlikte en son aşamada her alanda insanın özgürleşmesi, toplum, devlet yaşamında, inançlarda, değerler sisteminde ahlakta erdemli olması,

doğmalardan kurtulup usu ve bilimi, bilimsel, laik düşüncüyü dünyasal işlerin çözümleyicisi olarak kabullenmesi ve insan olmaktan gelen özdeksel ve tinsel tüm gereksinmelerine olumlu yanıt verecek düzeni kurmaktır.

Konumuz siyasal çağdaşlaşma ile doğrudan ilgili olduğundan, siyasal çağdaşlaşmanın temelde neler içerdiğini belirtmemiz yararlı olacaktır. Siyasal çağdaşlaşma üç temel özyapısal niteliği kapsar : 1. Gücün gittikçe devlette odaklaşma (merkezileşme)sı ve geleneksel otorite kaynaklarının güçsüzleşmesi, 2. Siyasal kurumlarda farklılaşma ve uzmanlaşma olgusunun ortaya çıkması, 3. Halkın siyasal yaşama daha yaygın, daha etkin bir biçimde katılması, kişilerin gittikçe artan bir oranda siyasal sistemle bütünleşmesi ve ulusal kimlik bilincine varması.

Öte yandan, geleneksel bir toplumun tüm Çağdaşlaşmasını sağlamak ve o yönde başarıya ulaşmak isteniyorsa dört alanda geleneksel güçlerin karşı koymaları önlenmelidir : Kişinin davranışları, siyasal, ekonomi, ve toplumsal-yasal yapı. Atatürk Devrimi bu alanlarda toplumun çağdaşlaşmasını engelleyen, engellemek isteyen geleneksel güçlerle, güç odaklarıyla da savaşmak, engellemeleri ortadan kaldırmak ya da en aza indirmek zorunda kalmış ve kalmaktadır. Bu, devrimin ve devrimci kadronun, toplumun devrimle bütünleşen kesimlerinin görevi olmuş ve olmaktadır.

Türk Devrimini kendisinden öncekilerden ayıran özellik bu Devrimin ulusal boyutlarda başlaması, tüm ulusu kapsamasıdır. Türk Devriminin ulusallığı yanında evrensel yönleri de vardır. Ulusal kurtuluş savaşı yıllarında ve sonraki dönemlerde sömürgeci, yayılcı güçlü devletler Asya'nın, Afrika'nın, Güney Amerika'nın çeşitli renkten ve soydan uluslarını sömürmekte, bu ülkelerin halklarını bağımsızlıktan yoksun bırakmaktadır. Türk Devrim'in önderi uluslardır. Atatürk Devrimi onlar içinde esin kaynağı olacak, ulusal bağımsızlık, ulusal kurtuluş savaşları Türk Devrimini izleyen yıllarda ve günümüzde birbirini izleyecektir.

Atatürk Devriminin bir başka evrensel boyutu da vardır. Kemal Atatürk sık sık çağdaş uygarlıktan, insanlığın ortak değerlerinden söz etmiştir. Atatürk Devriminin amacı çağdaş, uygar bir Türk Toplumunu, Türk Devleti yaratarak Türklerin dünya uygarlığına katkılarını çoğaltmaktır.

Önderlik

Çağdaşlaşma çabasında, devrimci atılımlar içindeki toplumlarda önderliğin çok önemli bir işlevi vardır. Öndersiz bir devrim düşünülemez. Ancak siyasal bir örgüte de

dayanmadan toplumu yönlendirmek, yeni sistemin uygulanması ve toplumca benimsenmesini sağlamak olanak dışıdır. Bu nedenle her çağdaşlaşma eyleminde, her devrimde bir öndere olduğu kadar bir siyasal örgüte de gereksinim vardır. Örgütlenme siyasal iktidara ulaşmanın ön koşullarından biridir. Siyasal örgütlenme ise, siyasal partiyi gerekli kılar.

Atatürk her zaman olmaya, devrimin sürekliliğine önem vermiştir. Bu nedenle Kurtuluş Savaşı'nda bile TBMM'yi karar alma, önderleri denetleme de en üst organ olarak görmüş ve bu kararlarla kendini sınırlamıştır. Çünkü zorla, tek kişinin buyruğu ile sağlanan otoritenin süresiz olduğunun bilincindedir. Kuşkusuz çağdaşlaşma eylemi içindeki toplumlarda otorite boşlukları ilk aşamada önder kişilerle ordu gücü ile giderilebilir. Ancak önderlerin ordu gücüyle, karizmalarıyla otoriteyi sağlam temel oturtmaları ve sürdürmeleri olanaksızdır. Bu nedenle önderin yanında etkin bir kadroya ve bir siyasal örgüte gereksinim vardır. Atatürk her zaman anayasal kuruluşlarla, kurduğu siyasal partisiyle ve kadrosuyla dayanışma içinde bulunarak, onları ön plana çıkararak karizmatik yönünü arka plana itmiştir. Böylece otoriteyi, düşün ve eylemde, yasal ve çağdaş bir temele ve ilkelere oturtmayı ön planda tutmuş, otoriteyi karizmatik önderliğe dayatmayı sağlıklı ve süresiz bir çözüm olarak görmüştür. Atatürk büyük bir komutan, devlet kurucusu ve inanmış bir devrimcidir. Türk Devriminin en önde gelen adamıdır. Ancak Atatürk, aynı zamanda usçu ve güçlü bir siyasacıdır. Bu nedenle devrimin oluşumu ve uygulama sürecinde birlikte olduğu, birlikte hareket ettiği, dayandığı ve danıştığı bir kadrosu vardır. Bu kadro İsmet İnönü, Mahmut Esat Bozkurt gibi sağduyu sahibi, ayağı yere basan ve aynı zamanda devrimci atılımlara büyük katkıları olan kişilerden oluşmaktaydı.

Diyebiliriz ki, Atatürk döneminde siyasal yaşamın hem ilerici hem de istikrarlı olması önemli ölçüde önder kadronun ulusallığından, dinamizminden, kararlılığından, tutarlılığından ve yüksek niteliğinden kaynaklanıyordu. Atatürk ve onun devrimci kadrosunun özellikleri, siyasal sistemin alabilirliğini (kapatise) arttırıcı ve çağdaşlaşmayı hızlandırıcı bir öğeydi. Bu kadro amaç ve araçta birlik içindeydi. Amaç çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktı. Araç ise ulusal güce, usa ve bilime dayanarak cumhuriyetçi, halkçı, ulusçu, devletçi, laik ve devrimci ilkeler doğrultusunda çalışmak ve çaba göstermekti.

Osmanlı siyasal seçkinliklerinin ilerici kesimi, Milli Mücadele döneminde yönetime egemen olmuş ve Cumhuriyeti kurmuştur. Bu kadro, eski bir ulusun yeni bir devlet kurma çabalarına önderlik etmiş ve aynı zamanda bağlı oldukları değerlerde ve siyasal yönetim biçimi ve devlet anlayışlarında büyük değişiklikler olmuştur. Şöyle ki : Osmanlı düzeltim çabalarında genelde Osmanlı İmparatorluğu'nu ayakta tutmaya yönelik

anlayış, davranış ve değerleri bir süreç içinde değişmiş ve bu değişiklikler, ulusal devleti kurma, yeni yönetim biçimi Cumhuriyeti, tüm çağdaşlaşma ve uluslaşmayı benimseme doğrultusunda olmuştur. Özellikle toplumbilim açısından Türkiye'de siyasal seçkinlerin bir değerlendirmesi yapıldığında genelde Türk siyasal seçkinlerini Harold D. Laswell'in deyimiyle "Açık seçkinler" olarak tanımlamak olanaklıdır. Az sayıda ve yalnızca belirli toplumsal gruplara açık tutulan "kapalı seçkinler" den farklı olarak açık seçkinler birçok gruplardan oluşan, bir süreç içinde yeni grupları aralarına alan ve yeni kişilere ve değerlere kendilerini açık tutan bir grup olarak tanımlanabilir.

Bazı ülkelerde siyasal kadroların, çağdaşlaşmanın itici gücünü oluşturdukları ve bazılarında ise bu akıma ters düşmeleri, toplumbilimin çok ilgi çeken sorunlarından biridir. Bu alanda çeşitli çalışmaları bulunan toplumbilimci Eisenstadt konunun aydınlanması doğrultusunda bize bazı ipuçları vermektedir. Örneğin, Meksika, Japonya, Rusya ve Türkiye'de çağdaşlaşma eylemlerinin hem başlangıçta hem de daha sonraki aşamalarında değişmeye yatkın ve bu değişimleri başarıyla uygulayan siyasal kadroların ortaya çıkması ve buna karşın Birmanya, Endonezya ve Pakistan gibi ülkelerin çağdaşlaşma atılımlarının başlangıçlarında böyle nitelikte siyasal kadrolara rastlanmamasının bilimsel nedenlerini saptamak güç olmasına karşın bu durumu değerlendirmemize yardımcı bazı öğeler de vardır. Şöyle ki : Çağdaşlaşma sürecinde başarılarının sürekliliğini gözlemlediğimiz Türkiye gibi ülkelerdeki siyasal kadrolar, bir önceki toplumsal yapıda da yer alarak sürekliliği ve deney birikimini sağlamakta, genelde birlik içinde olmaları ve değer yargılarında değişikliğe açık olmaları, onların başarısıyla orantılı olmaktadır.¹ Özellikle son yüz elli yıl içinde ülkemizde çağdaşlaşmanın itici, yönlendirici gruplarının görüşlerinde ve bağlılıklarında bu yenilenmeye açıklığı Türk siyasal yaşamının olumlu bir yönü olarak değerlendirebiliriz.

Osmanlı dönemi ve cumhuriyetin ilk yıllarında siyasal kadrolarını özü, asker-aydın-bürokrat kesimlerden oluşmakta ve merkezi temsil etmekteydiler. Özellikle çok partili yaşama geçememizden bu yana ve ülkedeki toplumsal değişme sonucu siyasal kadrolara yeni ve farklı toplumsal katmanlardan katılmalar olmuştur. Bunlar ise genelde çevreden gelen ve özel uğraş sahipleridir. Bu yeni grupların getirdikleri değer yargılarıyla merkezi temsil eden gruplar arasında bazı derin görüş ayrılıkları, sürtüşmeler olmasına karşın, siyasal kadrolarımızın yeni toplumsal katmanları da içine alacak açıklıkta olması olumlu bir özelliktir. Kuşkusuz, çağdaş bir siyasal yaşam yalnızca etken bir

1 Samuel P. Eisenstadt. "Breakdowns of Modernization" (Çağdaşlaşmanın Çöküntüleri), *Economic Development and Cultural Change* (Ekonomik Gelişme ve Kültürel Değişme) XII, Temmuz 1964, s. 385.

hükümetin ve siyasal kadroların varlığı ile değil, halkın bu gelişmelere katılmasıyla gerçekleşir. Atatürk daha Milli Mücadele döneminin başlangıçlarında 28 Aralık 1919'da Ankara'da yaptığı bir konuşmada gerçek başarıyı, kişinin ve toplumun katılan duruma gelmesinde görmüş, yukarıdan, yönlendirmelerin geçiciliğın vurgulamış ve aşağıdan yukarı etkinliğin çağdaş bir siyasal topluma ulaşmanın temel bir özelliği ve gereği olduğunu belirtmiştir.²

Mahmut Esat Bozkurt ve Hukuk Devrimi

Atatürk'ün önder kadrosunun ilerici aydını Mahmut Esat Bozkurt'un Hukuk Devrimi'nin hazırlanması ve uygulamasındaki yaklaşımını şu görüşünde bulabiliriz : "Ben ihtilal terimini doğru, inkılap deyimini yanlış buluyorum... Bundan dolayıdır ki bu kitaba (Atatürk İhtilali) adını verdim.. İhtilal bir şeyin esasından değişerek, yerine yepyeninın konulmasıdır. İnkılap ise bu değildir. İnkılap, bir şeyin aslını muhafaza ederek başka bir kalıba girmesi, başka hale geçmesidir.³ Bu bağlamda önemle işaret edilmesi gereken konu şudur : "Cumhuriyet Döneminin Hukuk Devrimi, geniş anlamda, hem kişiler ve devletler kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen çağdaş yasaların kabul edilmesi, hem de siyasal ve hukuksal olarak hukuk devleti kavramını içeren bir yönetim sistemini kapsamaktadır."⁴

Çağdaş toplumun çağdaş yasaları olmak gerekir. Bir toplumun değişmesi, aynı zamanda, o toplumdaki geleneksel öğelerin, üretim ilişkilerinin, dinsel, töresel hukuk düzeninin değişmesi demektir. Her değişim, her devrim yeni bir çağdaş yasalar düzenlenmesine gitmek zorundadır. Çağdaşlaşma amacındaki bir toplumun gereksinmelerine geleneksel, dinsel yasalarla yanıt vermek olanaksızdır. Osmanlı döneminin Cumhuriyet yönetimine bıraktığı hukuk düzeni II. Mahmut'tan başlayarak bazı düzenlemeler yapılmış olmasına karşın çoğunluğuyla dinsel kurallara dayalı bir anlayışla örülmüştür. Bu dinsel hukuku oluşturan ana kaynaklar ise "Kur'an", "Hadis", "Kıyası Fukuha", "İcmaî Ümmet" dir. Bunların yanında dinsel kurallara aykırı olmayan "Örfî Hukuk" da yer alır. Bu kurallar çağdaşlaşmaya yönelen bir toplumun gereksinmelerine uymadığı gibi kişiler arasında cins, mezhep farklılığı nedeniyle ayrıcalıklar yaratır. Osmanlı hukuk düzeninin bir başka ayrıcalığı da yabancı uyruklulara, Müslüman olmayanlara tanınan yargısal haklardır. Bunlar da çağdaş yasalarla kaldırılmıştır. Bu karışıklığı önlemek, hukukta birliği, laikliği, toplum yaşamında yasal eşitliği sağlamak ve toplumun gereksin-

2 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938), 2.cilt. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basınevi, 1959, s. 11-12.

3 Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilali : ALTın Kitapları Yayınevi, İstanbul, As Matbaası : 1967 s. 219-220.

4 Aysel Çelikel, "Cumhuriyet Dönemi Hukuk Devrimi, " Cumhuriyetin 70. Yıldönümü Geçmişten Geleceğe Atatürk Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayını, 1993, s. 42.

melerini çağdaş yasalarla karşılayabilmek için 17 Şubat 1926'dan başlayarak 24 Nisan 1929'a kadar bir dizi çağdaş yasa, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, İcra İflas Kanunu, Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Kanunu çıkarılmış. Ankara Hukuk Mektebi (bugünkü Ankara Hukuk Fakültesi) açılmış bu çağdaş yasaları uygulayacak, yeni hukukçuların yetiştirilmesine başlanılmıştır.

Türkiye örneğinde olduğu gibi, ulus oluşturması ve çağdaşlaşma atılımlarını çeşitli boyutlarıyla ve mantıki bir plan içinde görüp bu atılımları etken bir biçimde uygulayabilecek yüksek nitelikte siyasal önderlere özellikle gelişmekte olan ülkelerde gereksinim vardır. Çünkü bir ulusun gücü özdeksel ve tinsel öğelerden oluşur, özdeksel öğeler askersel, ekonomik, teknolojik güç gibi ana dallardan oluşur. Tinsel öğeler ise halkın özellikleri, moral durumu, siyasal önderliğin, yönetimin, ve dış politikaların nitelikleri gibi konuları kapsar. Kısacası, siyasal önderliğin nitelikleri ulusal gücün saptanmasında önemli bir işlev görür. Bir ülkede halkın hükümetin yanında olması, siyasal yönetimin ulusun ve devletin çıkarlarını koruduğu inancının varlığı ve yaygınlığı, ulus ile hükümet arasındaki karşılıklı saygı ve güven duygusu, sorunların çözümünde ülkelerde sağlıklı ve tutarlı iç ve dış politika güdülmesinde yüksek nitelikli siyasal önderler önemli bir rol oynarlar.

Son aşamada, siyasetin sağlıklı değerlendirilmesi, onu etkileyen, onu yönelendiren tüm etmenleri dikkate almakla sağlanabilir. Önderlerin sorumluluk duyguları, özellikleri hem içi politikada, hem de dış politikada, özellikle savaş ve barışta kendini gösterme olanağına kavuşurlar. Önderler gelişmiş ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde hem yapıcı hem de gelişme ve çağdaşlaşmayı olumsuz yönde etkileyen nitelikler taşıyabilirler. Mahmut Esat Bozkurt Türk çağdaşlaştırma hareketine önemli katkılarda bulunan, çağdaşlaşmayı hızlandıran gerçek bir aydındır. Başından sonuna kadar, kuramda ve uygulamada, içinde bulunduğu "Hukuk Devrimi Atatürk Devrimi'nin çekirdeği ve hareket noktasıdır. Hukuk Devrimi laik hukuk, laik siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal yaşamda ülkede hakim olmasının anahtarıdır. Bu nedenle Cumhuriyetin hukuk devrimini laiklik kavramı dışında düşünmek de olanaksızdır."⁵

Cumhuriyet, Türk Devriminin en güçlü ve en yol açıcı ilk büyük adımındır. Bugünün Türkiye'sinde çoğulcu demokratik düzenin uygulanması, bu uygulama içindeki kısıtlamalara açmazlara, direnmelere karşın gelişmenin, çağdaşlaşmanın tümüyle durdurulmaması, toplumun devingenliği, yeni Türk devletinin laik Cumhuriyet temeli

üzerine oturtulmasından kaynaklanmaktadır. Bu olgu da Hukuk Devrimi'nin payı büyüktür. Cumhuriyet düşmanları Cumhuriyetin ilan edildiği gün de vardı, bugün de vardır : yarınlarda da varolacaktır. Tüm ilerici atılımların düşmanları olduğu gibi... Atatürk'ün başlattığı ve Mahmut Esat Bozkurt gibi aydınlarla yürüttüğü çağdaşlaşmayı yolundan çevirmek, yozlaştırmak isteyenler çıkmıştır, çıkacaktır. Yüksünmeyelim : bir koşulla : Tüm Atatürkçüler Mustafa Kemal gibi onun ilerici kadrosunun aydın insanı Mahmut Esat Bozkurt gibi ulusçu, usçu, bilinçli, dirençli ve uyanık olmalı : Türk Devriminin gereklerini kişiliklerini, kişisel çıkarlarını düşünmeden uyma, gereğini yapma görevinden kaçmamalıdır.

Mahmut Esat Bozkurt Atatürk Devrimi'nin en önemli aşamalarından birini oluşturan Hukuk Devrimi'yle özdeşleşmiştir. Ölümünün 50. Yıldönümünde onu bir kez dah sevgi ve saygıyla anıyoruz.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Atatürk, Mustafa Kemal, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938)*, 1. cilt. 2. baskı, Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.

----- *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938) II. cilt.* Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.

----- *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937) III. cilt.* Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.

----- *Söylev, Türk Dil Kurum Yayınları, II. cilt.* Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1974.

Atatürk (Komutan Devrimci ve Devlet adamı Yönleriyle) C. Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara : Genel Kurmay Basımevi, 1980.

Bozkurt, Mahmut Esat. *Atatürk İhtilali*, İstanbul : As Matbaası, 1967.

Geçmişten Geleceğe Atatürk Cumhuriyetin 70. Yıldönümü CYDD Yayını. 1993.

Kili Suna. **Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli**, 4. Baskı Ankara : Tisa Matbaacılık, 1984.

----- **Türk Devrim Tarihi**, 3. Baskı İstanbul : Tekin Yayınevi, 1982.

----- "Kemalism in Contemporary Turkey" **International Political Science Review**, I, No. 3 (Temmuz 1980).

----- "Tarih Açısından Kemalizmin Özü ve Oluşumu", **Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu** İstanbul : Sermet Matbaası, 1975, s. 22-32.

----- **Kemalism**, İstanbul : Mentiş Matbaası, 1969.

Mumcu, Ahmet, **Tarih Açısından Türk Devrimini Temelleri ve Gelişimi**, İstanbul : İnkılap ve Aka Basımevi, 1969.

Peker Recep, **İnkılap Tarihi Notları**, Ankara, 1935.

Türk Tarih Kurumu, **Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Semineri : Semine Sunulan Bildiriler**. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1975.

Türkiye İş Bankası Yayını. Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılı Dizisi, **Türkiye İş Bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu** Ankara : Tisa Matbaası, 1983.